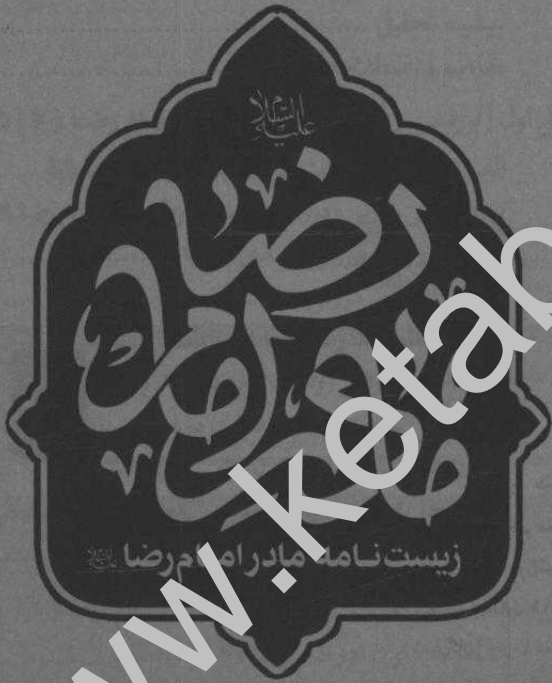

www.ketab.ir

زیست نامه مادر امام رضا

بازپژوهی روایات مربوط به «اروی» مادر امام رضا

طیبه سیدی

سرشناسه: طیبی، ناهید، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور: زیست‌نامه مادر امام رضا علیه السلام: بازپژوهی روایات مربوط به «آروی»، مادر

امام رضا علیه السلام / ناهید طیبی.
مشخصات نشر: مشهد: به‌نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری: ۲۴۴ ص.

فروست: به‌نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)، ۲۷۹۳.
شابک: ۷-۳۳۹۳-۲-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه، ص ۲۴۴.

عنوان دیگر: بازپژوهی روایات مربوط به «آروی»، مادر امام رضا علیه السلام.

موضوع: نجمه علیه السلام

موضوع: نجمه علیه السلام -- سرگذشتنامه

شناسه افزوده: به‌نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)

شناسه افزوده: Behnahr (Astan Quds Razavi Publications)

رده‌بندی کنگر: BP۵۲/۲

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۷۹

شماره کاتالوگ ملی: ۵۸۳۹۲۴۸

به‌نشر
انتشارات آستان قدس رضوی

زیست‌نامه مادر امام رضا علیه السلام
به پژوهی روایات مربوط به «آزوی» مادر امام رضا علیه السلام

ناهد طیبی

مدیر هنری | کاظم طلائی

طراح جلد و صفحه‌آرا | علیرضا پورا کبری

نوبت چاپ | اول ۱۳۹۹

بارگان | ۱۰۰۰ نسخه

قطع | رقعی

چاپ | مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

شابک | ۹۷۸-۹۶۴-۰۱۰۲۷-۷

حق چاپ محفۀ علمیه
به‌نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)

قیمت | ۲۷۰,۰۰۰ ریال

دفتر مرکزی | مشهد، بلوار سجاد، خیابان میلاد ص.ب. | ۹۱۳۷/۴۹۶۹

تلفن و دورنگار | ۳۷۶۵۲۰۰۸

دفتر تهران | تلفن و دورنگار | ۸۸۹۶۰۴۶۶

سامانه پیامکی | ۳۰۰۰۳۲۰۹ شبکه‌های اجتماعی | ۰۹-۲۷۶۵۲۰۰۸

نشانی اینترنتی | www.behnashr.com پست‌الکترونیکی | publishing@behnashr.com

اینستاگرام | [behtarinhaye_nashr](https://www.instagram.com/behtarinhaye_nashr)

فهرست

- مقدمه ۹
- پیشینه تحقیق ۱۳
- مفاهیم و اصطلاحات ۱۷

فصل اول | بررسی روایات مربوط به مادر امام رضا علیه السلام | ۲۵

- الف) مروری بر روایات مربوط به مادر امام رضا علیه السلام ۲۶
- ب) ارزیابی بیرونی و درونی روایات مربوط به مادر امام رضا علیه السلام ۵۱
- ۱) ارزیابی بیرونی (سندی) روایات ۵۱
- ۲) ارزیابی درونی روایات ۶۴
- ۳) حل تعارضات با و تعارضات روایات ۶۹
- ۱/ج) حل تعارضات روایات مربوط به خریدار بانو ۶۹
- ۲/ج) حل تعارضات تعارضات در اسامی بانو ۷۳
- ۳/ج) حل تعارضات در مات بانو ۷۸
- ۴/ج) حل تعارضات زبانی بررسی با مجموعه روایات مربوط به مادر امام رضا علیه السلام ۷۸

فصل دوم | بررسی هویت و شخصیت مادر امام رضا علیه السلام | ۸۷

- الف) نام‌های مادر امام رضا علیه السلام ۸۸
- ۱/الف) دلایل تعدد نام‌های کنیزان ۸۸
- ۲/الف) بحثی پیرامون استحباب تغییر نام ۹۵
- ۳/الف) مفهوم‌شناسی اسامی مادر امام رضا علیه السلام ۹۷
- ب) کنیه مادر امام رضا علیه السلام ۱۰۸
- ج) نسب و تبار مادر امام رضا علیه السلام ۱۱۲
- ۱/ج) کنیزی از «مغرب» و «اقصى المغرب» ۱۱۳
- ۲/ج) مؤلده؛ کنیز غیر عرب در بلاد عربی ۱۱۷
- ۳/ج) اسیر جنگی ۱۲۳

- ۱۲۴ (د) ملت مادرامام رضا علیه السلام
 ۱۲۷ (۱) اهل مرسی (مرسیه یا مرسیه یا مرسیه)
 ۱۲۸ (۱/۱) مرسیه اندلیس
 ۱۲۹ (۱/۲) بندر ماری فرانسسه
 ۱۳۱ (۱/۳) مرسیه در الجزایر
 ۱۳۲ (۱/۴) مرسی در نزدیکی نوبه
 ۱۳۴ (۱/۵) مرسی به معنای مطلق بندر
 ۱۳۶ (۲) اهل نوبه (نوبیه)
 ۱۴۲ (۱) ران
 ۱۴۳ (۴) راناز؛ احتمالی جدید
 ۱۴۶ (۱۴) اقب شقراء و رنگ پوست بانو
 ۱۴۹ (۲/۴) جرای زیره سقوطرا
 ۱۵۹ (۳/۴) نجیب الحار امام کاظم علیه السلام از انتخاب و خریداری
 ۱۶۱ (۴/۴) سنت نقط
 ۱۶۸ (۵/۴) وصف نسیر و روایات
 ۱۷۲ (ه) مذهب بانو
 ۱۷۶ (و) فرزندان بانو
 فصل سوم | ویژگی های شخصیتی و اخلاق همراه ام رضا علیه السلام | ۱۷۹
 ۱۸۰ الف) صفات ظاهری بانو
 ۱۸۹ ب) صفات اخلاقی
 ۱۹۰ ۱/ب) عاقل ترین بانوی زمان خود
 ۱۹۱ ۲/ب) متدین ترین بانوی زمان خود
 ۱۹۱ ۳/ب) برتری در اخلاق اجتماعی و ارتباط با دیگران
 ۱۹۳ ۴/ب) رازدار بزرگ خاندان امامت
 ۱۹۴ ۵/ب) ظرفیت معنوی
 ۱۹۵ ۶/ب) راستگویی و شجاعت در بیان حق

۱۹۶ ۷/ب) پاکدامنی و طهارت

۱۹۷ ۸/ب) برگزیده خداوند متعال

فصل چهارم | مادر امام رضا علیه السلام در خاندان امامت | ۱۹۹

۲۰۰ الف) تاریخ و کیفیت ورود بانوبه خانه امام کاظم علیه السلام

۲۰۲ ب) نقش سیاسی-اجتماعی بانو

۲۱۲ ج) بانوی راوی

۲۱۴ د) تاریخ رحلت بانو

۲۱۶ هـ) محل قبر بانو

۲۲۰ و) مایه زندگی مادر امام رضا علیه السلام

۲۲۱ نتیجه

۲۲۴ فهرست منابع

۲۳۵ فهرست جای ها

۲۳۸ فهرست اعلام

WWW.KETABO.IR

مقدمه

شخصیت و ویژگی‌های انسان‌های تاریخ‌ساز به ویژه پیشوایان، مرهون ریشه‌ای است و ستودنی به نام «مادر» است و از جمله راه‌های شناخت این انسان‌ها، شناخت مادران آنان است. بررسی زیست‌نامه مادران ائمه علیهم‌السلام به جهت قابلیت و ظرفیت‌های قابل توجه آن‌ها و گزینش از سوی خداوند متعال برای حمل و پرورش امام معصوم نیز از آن روی که در برهه‌ای از تاریخ به واسطه حضور در خانه امام و پیشوای شیعیان در موقعیت‌ها و شرایط حساس تاریخی، افزون بر پایگاه معنوی و اخلاقی، جایگاه تاریخی و اجتماعی داشته‌اند، ضرورت دارد. اهمیت و جایگاه پژوهش مستقل با موضوع مادران ائمه علیهم‌السلام در پی بازشناخت تعبیری چون «الارحام الطهارة» و انتساب برخی از امامان علیهم‌السلام به مادران آن‌ها با وصف اسما فی ابن فاطمه» (صفار قمی، ۱۴۰۴، ص ۵۲۲؛ کلینی، ۱۴۰۷، ج ۴، ص ۵۷۸) «ابن النوبیة» (علی بن جعفر، ۱۴۰۹، ص ۳۲۲؛ کلینی، ۱۴۰۷، ج ۱، ص ۳۲۳) و «ابن خیرة الإمام» (علی بن جعفر، ۱۴۰۹، ص ۳۲۲) و... در

روایات افزون می‌شود. گرچه گزارش‌های چندانی از کیفیت حضور و نقش‌آفرینی مجموعه مادران ائمه علیهم‌السلام به دست نرسیده، اما می‌توان با کنار هم قراردادن داده‌های موجود و بُرش‌هایی از گزارش‌های تاریخی که در دسترس است، نیز ترسیم و فضا سازی ذهنی متکی بر مستندات تاریخی و خوانش سطور نانوشتۀ منابع، به توصیف و تحلیل نقش‌ها و در نهایت واکاوی شخصیت این بانوان پرداخت. در این میان بازکاوی روایات مربوط به مادر امام رضا علیه‌السلام به جهت شخصیت منحصربه‌فرد، کم‌نظیر بانو و جایگاه ویژهٔ فرزندش در قلب ایرانیان و تائیدی که در صورت اثبات ادعای نگارنده اثر حاضر - در مورد ملیت و تبار این بانو - بر فرضیه‌های دیگر دارد ضرورت بیشتری خواهد داشت. نوشتار پیش‌رو در پی پاس‌خگویی به این پرسش است که مادر امام رضا علیه‌السلام کیست و در لحاظ شخصی و شخصیتی چه ویژگی‌هایی دارد. از نظر روشی، لازم نگارنده بر این بوده است که به روش توصیفی و تحلیلی بدون ناکندگی، تمرکز و تعصب بر مشهورات، با استفاده از منابع متقدم و پس از آن منابعی که سند و دلالتی و در مواردی پس از حل تعارضات روایات و گزارش‌های تاریخی به حقیقت نزدیک شده و تصویری واقعی‌تر از شخصیت مادر امام رضا علیه‌السلام ارائه دهد که البته مدّعی به انجام رساندن این مهم نیست و باب تحقیق و نقد بر پژوهشگران پسین، مفتوح است.

قلمرو منابع تحقیق حاضر، کتاب‌های روایی، تاریخی و شرح احوال (تراجم) زنان است و به مناسبت از کتب فقهی، انساب، لغت و غیر آن‌ها استفاده می‌شود.

این کتاب، ثمره نذر و حاصل عهدی است که با امام رأفت و احسان علی بن موسی الرضا علیه السلام بستم تا در صورت اجابت دعایم و عصای فرزندان، ناحیه خداوند متان پس از سال‌ها انتظار سخت و طاقت‌سوز، زنانمان، مادر بزرگوارش را بنگارم و اکنون در آستانه ده سالگی نورچشمم، محمد حکیم، نگارش کتاب پایان یافت و به عهد خویش، وفا و بندگی را ادا کردم.